

בבא מציעא נ'

הספק אם פחות משתות הוא מחילה ^{מיד} הגמרא מסתפקת, האם לחכמים פחות משתות הוא מחילה מיד, או אחרי שיעבור זמן כדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם תמצא לומר שבודאי הוא מחילה מיד, מפני שאם הוא בכדי שיראה לתגר או לקרובו מה ההבדל בין פחות משתות לשתות? יתכן שההבדל הוא, שבפחות משתות מי שהוטל עליו ידו על העליונה, אם רצה חוזר בו, ואם רצה מי שאונאו מחזיר לו את האונאה. ובפחות משתות, אם חזר בכדי שיראה לתגר או לקרובו קנה ומחזיר לו את האונאה.

אם לחכמים פחות משתות היא מחילה מיד ומביאה הגמרא ראייה ממה ששינינו במשנה, מדוע תגרי לוד חזרו לדברי חכמים שתגרי לוד חזרו לדברי חכמים. וסברה הגמרא שפחות משליש לרבי טרפון, הוא כמו פחות משתות לחכמים. אם נאמר שפחות משתות הוא מחילה בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון חוזר כל היום, מובן מדוע תגרי לוד חזרו לדברי חכמים. מתחילה הם שמחו בדבריו שהרי בשתות וביתר על שתות עד שליש לחכמים חוזר עד כדי שיראה לתגר. ורבי טרפון אמר שעד שליש היא מחילה וקנה ומחזיר אונאה³¹⁰, אולם חוזר כל היום. ולכן חזרו שהפסיד להם הרבה, מפני שבפחות משתות או שתות הוא לחכמים בכדי שיראה, ורבי טרפון אמר שכל היום מחזירים אונאה. ועדיף להם שתהיה חזרה בכדי שיראה, ואם לא בא עד אז היא מחילה, מאשר שיקנה ויחזיר אונאה כל היום. אבל אם לחכמים פחות משתות היא מחילה לאלתר, וגם לרבי טרפון היא מחילה לאלתר. מדוע חזרו, הרי מה שלחכמים הוא אונאה, לרבי טרפון הוא מחילה! והם יזהרו מאונאת שליש, והכל יהיה מחילה לאלתר?

משתות עד שליש לר"ט הוא כשתות לחכמים דוחה הגמרא, שפחות משליש לרבי טרפון ותגרי לוד שמחו בשתות עצמה אינו כפחות משתות לחכמים. אלא משתות ועד שליש לרבי טרפון הוא כשתות עצמה לחכמים³¹¹. ושואלת הגמרא אם כן במה הם שמחו מתחילה? ונפשוט מכאן שלחכמים חוזר בבטול מקח, ביותר משתות לעולם. ולכן כשרבי טרפון אמר להם שיותר משתות היא אונאה ולא בטול מקח. והם חשבו שהוא בכדי שיראה הם שמחו, וכשאמר להם שהוא כל היום חוזר לדברי חכמים³¹²? אבל אם לחכמים חוזר בבטול מקח רק בכדי שיראה לתגר או

310 ותגרי לוד לא רצו שהמקח יבטל. וכל שכן אם בטול מקח לחכמים חוזר לעולם היה נוח להם בר"ט שלדבריו לאחר כדי שיראה היא מחילה. ואחרי שאמר שכל היום חוזר חוזר לד' חכמים אפ' שבשתות ויותר על שתות הוא חזרה לחכ' בכדי שיראה. מפני שנוח להם שיהיה חזרה בכדי שיראה, ואם לא בא תוך כדי שיראה שתהיה מחילה. תוס'.

311 ורבי טרפון חולק רק בכך שהוא עושה את בטול מקח של חכמים לאונאה, וידו על העליונה. ולחכמים שניהם חוזרים. רש"י.

312 מפני שעבורם ההבדל בין אם חוזר לעולם ובין אם חוזר כל היום הוא הבדל מועט מפני שיש שהות להמלך

לקרובו³¹³, במה הם שמחו, הרי מה שרבי עשה את בטול מקח לאונאה אינה טובה עבורם? אומרת הגמרא, שהם שמחו בשתות עצמה שלרבי טרפון היא מחילה³¹⁴ ולחכמים אונאה.

הספק אם לחכמים חוזר בבטול מקח הגמרא הסתפקה, האם לחכמים חוזר בבטול מקח לעולם, או רק בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם תמצא לומר שפשוט שחוזר לעולם, מפני שאם הוא בכדי שיראה לתגר או לקרובו, מה ההבדל בין שתות ליותר משתות?. ואומרת הגמרא שההבדל הוא שבשתות רק מי שנתאנה חוזר, וביותר משתות שניהם חוזרים^{315 316}.

תגרי לוד חזרו לדברי חכמים מפני שבטול מקח אינו שכיח ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה שתגרי לוד חזרו לדברי חכמים. אם נאמר שבבטול מקח חוזר לדברי חכמים בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון כל היום. משום כך חזרו לדברי חכמים³¹⁷. אבל אם לחכמים חוזר בבטול מקח לעולם מדוע הם חזרו לדברי חכמים?. הלא נוח להם בדברי רבי טרפון שעושה אותה אונאה כל היום ולא יותר. ואפילו שבשתות עצמה לרבי טרפון היא אונאה, וחוזר כל היום. הרי השבח שרבי טרפון השביח להם ביותר משתות הוא רב ממה שפגם בשתות עצמה, שהרי הם יזהרו ויפחיתו מעט ולא תהיה אונאה אלא מחילה? דוחה הגמרא, שבטול מקח אינו שכיח ואינו חשוב בעיניהם לשבח³¹⁸.

רבא א' הלכה פחות משתות נקנה מקח יותר משתות בטול מקח שתות קנה ומחזיר אונאה חוזרים³²⁰, שתות קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור³²¹, ומחזיר אונאה^{322 323}. וזה וזה

כל היום, ועוד מפני שאונאה ביותר משתות אינה שכיחה. והוא גורם להם הפסד באונאה של שתות שלחכמים היא בכדי שיראה ולר"ט כל היום. רש"י.

313 וכל ההבדל בין אונאה לבטול מקח הוא שבאונאה ידו על העליונה ובבטול מקח שניהם חוזרים. רש"י.

314 מה שאמרו שמשותות ועד שלישי לר"ט כשתות לחכמים אינו בשתות עצמה אלא למעלה משתות. רש"י.

315 אפילו שבשניהם בכדי שיראה לתגר. רש"י.

316 תוס' הקשו מפ' הספינה מכר שוה ה' בו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור ולא המוכר שיאמר לו אם לא אוניתנו לא היית יכול לחזור. ונאמר כאן כך. וי"ל שכיון שהוא יותר משתות הוא רחוק מאד מן המקח וכאילו לא מכר, כמו במכר יין ונמצא חומץ. ששניהם חוזרים. ועי"ל ששם הלוקח אינו תובע את אונאתו. תוס'.

317 מתחילה שמחו בדברי ר"ט שעשה את יותר משתות שהוא בטול מקח לחכמים לאונאה. ולא האריך את הזמן. ושמחו בשתות עצמה. וכשאמר כל היום חוזר החמיר עליהם ביותר משתות והזיק להם יותר משהועיל להם בשתות עצמה. רש"י.

318 וגם אם קרתה אונאה שיש בה בטול מקח הרי רבי נתן לו שיעור לחזור כל היום ורוב הנמלכים עושים זאת באותו יום, ומה שפגם להם בשתות עצמה נחשב עבורם לרעה יותר. רש"י.

319 לאלתר. רש"י.

320 רש"י.

321 רש"י.

322 רבא אינו סובר שאומרים ידו על העליונה מפני שהוא פוסק כרבי נתן בברייתא, שהוא דיין ויורד לעומק הדין. רש"י.

323 ולפי רש"י בפחות משתות הוא מחילה לאלתר וזה ההבדל בין פחות משתות לשתות וכן לקמן בהוא גברא דנקט ורשכי לזבני משמע שהיא מחילה לאלתר. וקשה לר"ת האם רבא חולק על סתם משנה לקמן, מי שהוטל

בכדי שיראה לתגר או לקרובו, בין אונאה ובין בטול מקח הם בכדי שיראה לתגר או לקרובו³²⁴. ובברייתא שנינו כדברי רבא. אונאה פחות משתות נקנה מקח, יתר על שתות בטל מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה³²⁵, רצה אומר תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני. וזה, אונאה ובטול מקח, בכדי שיראה לתגר או לקרובו.

ר"נ אמר ל"ש אלא לוקח אבל מוכר אמר רב נחמן, מה שאמרה המשנה שמותר להחזיר רק עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, זה רק בלוקח, שהמקח בידו ויכול להראותו. אבל המוכר שאין בידו מה להראות ולהמלך³²⁶, חוזר לעולם. ומביאה הגמרא ראייה לרב נחמן ממה ששנינו במשנה, חזרו לדברי חכמים. אם המוכר חוזר לעולם, מובן מדוע הם חזרו לדברי חכמים³²⁷, מפני שהם מפסידים כשרבי טרפון הוסיף זמן ללוקח לחזור³²⁸. אבל אם גם המוכר חוזר כמו הלוקח, מדוע תגרי לוד חזרו לדברי חכמים. הרי כמו שעשו תקנה ללוקח כך עשו תקנה למוכר? דוחה הגמרא, שתגרי לוד לא ירויחו בתקנה זו, מפני שלא מצוי שתגרי לוד יטעו.

עליו ידו על העליונה. ועוד הרי הלכה כרבי מחבירו. ומה שייך לומר תניא כוותיה בדבר שיש מחלוקת באותה ברייתא. ור"ת מפרש שרבא אמר שתות קנה, אם רצה כרבי יהודה הנשיא ומביאים את הברייתא שאומרת זה וזה בכדי שיעשה. אבל לא מביאים ראייה לרבא מר"י הנשיא. תוס'.

324 רש"י.

325 אם המוכר נתאנה יד מוכר על העליונה ואם הלוקח נתאנה יד לוקח על העליונה. רש"י.

326 כיון שאינו מכיר באונאה עד שיראה טלית דומה שנמכרת ביותר חוזר כל זמן שהטליתות לא התיקרו. רש"י.

327 אפילו שתגרי לוד גם היו קונים מפני שהם היו קונים בבת אחת ומוכרים מעט מעט. תוס'.

328 והם עצמם יכולים לחזור לעולם.

